

60. ทำทาน

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Eria paniculata* Lindl.

ชื่อพ้อง: – *Callista floribunda* (D.Don) Kuntze

– *Dendrobium floribundum* D.Don

– *Pinalia paniculata* (Lindl.) Kuntze

ชื่ออื่น: เอื้องดอกไม้เงิน

ภาพที่ 71 ทำทาน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัย เจริญทางด้านข้าง ไม่มีลำลูกกล้วย ลำต้นปกคลุมด้วยกาบใบ ใบ รูปแถบ กว้าง 1.5–2 ซม. ยาว 25–40 ซม. ปลายเรียวแหลม แผ่นใบบางและอ่อน **ช่อดอก** เป็นช่อกระจุกหรือช่อแยกแขนง มี 1–4 ช่อ ออกที่ยอด ดอกขนาด 0.8 ซม. ช่อดอกมีขนสีขาวปกคลุม **กลีบเลี้ยงบน** รูปรี **กลีบเลี้ยงคู่ข้าง** รูปรีแกมรูปไข่และเชื่อมเป็นคางดอก ด้านนอกมีขนปกคลุม **กลีบดอก** รูปรีแกมรูปขอบขนาน ทั้งห้ากลีบสีครีม ปลายกลีบมนถึงค่อนข้างแหลม **กลีบปาก** รูปรีกว้าง ปลายหยัก มีหูปากรูปสามเหลี่ยม โคนกลีบมีเนื้อเยื่อหนูนรูปทรงกลมและมีจุดสีม่วงจำนวนมาก

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้อิงอาศัย บางครั้งขึ้นบนโขดหิน พบในป่าดิบเขา ทั้งที่โล่งแจ้งแสงแดดจัดถึงแสงแดดรำไร

61. เอื้องนีนาง

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Eria pannea* Lindl.

ชื่อพ้อง: – *Eria calamifolia* Hook.f.

– *Eria nivosa* Ridl.

– *Eria odoratissima* Teijsm. & Binn.

– *Eria teretifolia* Griff.

– *Pinalia calamifolia* (Hook.f.) Kuntze

– *Pinalia pannea* (Lindl.) Kuntze

ชื่ออื่น: พรรณไม้หอม เอื้องชะนีเหลือง

(ที่มา: www.oknation.net – มิ.ย.2556)

ภาพที่ 72 เอื้องนีนาง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัย เจริญทางด้านข้าง ไม่มีลำลูกกล้วย ใบ รูปทรงกระบอก โคนใบเป็นกาบ เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.6 ซม. ยาว 5 ซม. มีขนนุ่มปกคลุม ขึ้นเป็นกระจุกเรียงสลับกันขึ้นไป กระจุกละ 3-4 ใบ แต่ละกระจุกอยู่ห่างกันบนเหง้าทอดเลื้อย **ช่อดอก**แบบช่อกระจจะ ตั้งตรง มีขนปกคลุม **ดอก** ขนาด 0.8 ซม. มี 2-3 ดอก เรียงเวียน **กลีบเลี้ยงบน** รูปรีแกมรูปขอบขนาน **กลีบเลี้ยงคู่ข้าง** รูปรีกว้างและเบี้ยว โคนกลีบเชื่อมเป็นคางดอก ด้านหลังมีขนปุยปกคลุม **กลีบดอก** รูปขอบขนาน มีขนปกคลุมเล็กน้อย ทั้งห้ากลีบสีเหลืองหม่น ปลายกลีบมน **กลีบปาก** รูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ กลีบสีน้ำตาลไหม้ มีแต้มสีเหลืองหม่นที่โคนและปลายกลีบ

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้อิงอาศัย บางครั้งขึ้นบนโขดหิน พบในป่าดิบเขา ป่าดิบแล้ง และป่าสนเขา ตามที่โล่ง แฉ่งแสงแดดรำไรถึงแสงแดดจัด ในหลายระดับความสูง

62. หมวกลิ่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Eulophia andamanensis* Rchb.f.

ชื่อพ้อง:– *Cyrtopera andamanensis* (Rchb.f.) Rolfe

– *Eulophia keithii* Ridl.

– *Eulophia poilanei* Gagnep.

– *Graphorkis andamanensis* (Rchb.f.) Kuntze

ชื่ออื่น: ช้างผสมไขลง

ภาพที่ 73 หมวกลิ่ง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้ดิน ลำลูกกล้วยคล้ายหัวเผือกสีเขียวเข้ม อยู่เหนือดิน เส้นผ่านศูนย์กลาง 3–6 ซม. ยาว 6–11 ซม. ใบ บาง รูปแถบ เรียงสลับ มีประมาณ 5–6 ใบต่อต้น กว้าง 1–1.3 ซม. ยาวได้ถึง 30 ซม. **ช่อดอก** ออกที่โคนของลำลูกกล้วยแก่ที่ทิ้งใบจนหมดพร้อม ๆ กับแขนงใหม่ ลักษณะตั้งขึ้น ยาวได้ถึง 50 ซม. **ดอก** บานกว้าง 2.6 ซม. กลีบสีเขียว ปลายกลีบทุกกลีบมีจุดประสีน้ำตาล **กลีบเลี้ยง** รูปหอก กว้าง 0.3 ซม. ยาว 1.5 ซม. **กลีบดอก** กว้าง 0.35 ซม. ยาว 1.3 ซม. **กลีบปาก** สีเขียว มีแถบสีน้ำตาลอมเขียวหลายแถบ ขอบกลีบหยักเป็นริ้ว ตรงกลางมีสันนูนสีขาว 3 สัน หูกลีบสีเขียวปลายมน มีเส้นสีเขียวพาด เดือยซี่ลง ยาว 0.3 ซม. ปลายเดือยป้องออกสีน้ำตาล เส้าเกสรยื่นตัวเล็กน้อย ฝากรอบกลุ่มอับเรณูสีเหลือง

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้ดิน บางครั้งอาศัยบนหินที่มีเศษซากพืชทับถม พบในป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ และป่าชายหาด ตามที่โล่งแจ้งแสงแดดจัด หลายระดับความสูง

63. กูดหิน

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Flickingeria fimbriata* (Blume) A.D.Hawkes

ชื่อพ้อง:– *Callista binnendykii* (Rchb.f.) Kuntze

– *Dendrobium binnendijkii* Rchb.f.

– *Dendrobium flabellum* Rchb.f.

– *Dendrobium plicatile* Lindl.

– *Desmotricum fimbriatum* Blume

ชื่ออื่น: เอื้องขาไก่ เอื้องข้างนาว

ภาพที่ 74 กูดหิน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัย เจริญทางข้าง รากฝอย ต้นสีเขียวอ่อนเป็นเหง้า ทอดยาว แขนงที่เกิดใหม่เกิดจากโคนลำลูกกล้วย ยอดอ่อนมีสีม่วง แต่ละเหง้ามีลำลูกกล้วยตั้งแต่ 1–9 ลำ กว้าง 1–2.5 ซม. ยาว 2–7 ซม. แต่ละลำลูกกล้วยมีใบเดี่ยว ใบ รูปรี ปลายแหลม กว้าง 1.5–6 ซม. ยาว 8–22 ซม. แผ่นใบเรียบค่อนข้างบางแต่เหนียว **ช่อดอก** เกิดที่ปลายลำลูกกล้วย ทางด้านหน้าของโคนใบ แต่ละช่อมี 1–2 ดอก บานพร้อมกัน มีกลิ่นหอม **กลีบเลี้ยง** รูปขอบขนาน ปลายแหลม กว้าง 0.6 ซม. ยาว 2 ซม. **กลีบดอก** ขนาดเล็กกว่ากลีบเลี้ยง ทั้งกลีบดอกและกลีบเลี้ยงเวลาดอกบานจะม้วนตัวไปทางด้านหลัง สีเหลืองครีม มีจุดสีน้ำตาลหรือน้ำตาลแดงประทั่วกลีบ **กลีบปาก** เกิดจากฐานที่ปลายคางมีสันตรงกลาง 3 สัน สันตรงกลางจะต่ำกว่าสันข้าง สันข้างตรงบริเวณกลีบปากช่วงปลายหักเป็นจีบ สันบริเวณโคนกลีบปากนูนเป็นสันตรง กลีบปากช่วงโคนมีหูกกลีบปากที่ตั้งขึ้น ด้านในแต้มด้วยสีน้ำตาลหรือน้ำตาลอมแดง ปลายกลีบปากสีเหลืองทอง ขอบพับจีบ ฝาครอบกลุ่มเรณูสีขาว

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้อิงอาศัย พบในป่าดิบบนเขาหินปูน และป่าดิบชื้นระดับสูง

64. ว่านเพชรหึง

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Grammatophyllum speciosum* Blume

ชื่อพ้อง:– *Grammatophyllum cominsii* Rolfe

- *Grammatophyllum fastuosum* Lindl
- *Grammatophyllum giganteum* Blume ex Rchb.f.
- *Grammatophyllum macranthum* (Wight) Rchb.f.
- *Grammatophyllum wallisii* Rchb.f.
- *Pattonia macrantha* Wight

ชื่ออื่น: กล้วยกา กะดำพะนาย ตับตาน มือตบแก ว่านงูเหลือม ว่านหางช้าง

ภาพที่ 75 ว่านเพชรหึง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัยขนาดใหญ่ เจริญทางช้าง กอแน่น ต้นสูง 1–3 ม. ตั้งตรงหรือโค้ง ใบ เรียงสลับระนาบเดียว รูปขอบขนาน กว้าง 3–4 ซม. ยาว 50–80 ซม. ปลายใบเรียวแหลม แผ่นใบเรียบเป็นมัน บิดห้อยลง **ช่อดอก** ออกที่โคนต้น อาจมีมากถึง 30 ช่อ ก้านช่อดอกสั้น **ดอก** มีกลิ่นหอม กว้าง 6–10 ซม. ดอกด้านล่างของช่อ 1–3 ดอก ไม่สมบูรณ์ มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอกอย่างละ 2 กลีบ ไม่มีกลีบปาก เส้นเกสรไม่เจริญ **กลีบเลี้ยง** รูปรีแกมไข่กลับ กลางกลีบเป็นร่องขอบกลีบหักเป็นคลื่น กว้าง 2.5–3 ซม. ยาว 5.5–6 ซม. **กลีบดอก** อวบน้ำ สีเขียวอมเหลืองแต้มด้วยจุดสีม่วงอมน้ำตาล ขนาดเท่า ๆ กลีบเลี้ยง **กลีบปาก** โค้งลง ยาว 3 ซม. หูกลีบตั้งโค้งขึ้นโอบเหนือเส้นเกสร โคนกว้าง สีเหลือง มีแถบสีม่วงอมน้ำตาลอ่อน เส้นเกสรอวบหนา โค้ง มีจุดสีม่วงอมน้ำตาล ด้านล่างสีขาวจุดแต้มสีจาง โคนเส้นเกสรเป็นร่องลึก

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้อิงอาศัยที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก พบในป่าดิบแล้งและป่าดิบชื้นระดับต่ำ ๆ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้

65. เอื้องข้าววนก

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Liparis cespitosa* (Lam.) Lindl.

ชื่อพ้อง:– *Cestichis cespitosa* (Lam.) Ames

– *Leptorchis caespitosa* (Thouars) Kuntze

– *Leptorchis minima* (Lindl.) Kuntze

– *Leptorchis pusilla* (Ridl.) Kuntze

– *Liparis angustifolia* (Blume) Lindl.

– *Liparis comosa* Ridl.

– *Liparis neoguineensis* (Schltr.) Schltr.

– *Liparis poilanei* Gagnep.

ชื่ออื่น: –

ภาพที่ 76 เอื้องข้าววนก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัย ขนาดเล็ก กอเป็นกระจุกแน่น ลำลูกกล้วย รูปไข่ สีเขียว กว้าง 0.6–0.8 ซม. สูง 1–2 ซม. มีใบเดี่ยว ใบ รูปรีแกมรูปใบหอกกลับ กว้าง 0.7–1 ซม. ยาว 5–15 ซม. แผ่นใบบาง ปลายใบแหลมงอนเล็กน้อย **ช่อดอก** แบน ตั้งขึ้น เกิดที่ยอดของแขนงใหม่ กว้าง 0.2 ซม. อาจยาวถึง 8 ซม. ดอกทยอยบานสู่ปลาย ใบประดับแหลม ยาว 0.8 ซม. สีเขียวสด **กลีบเลี้ยง** รูปรี สีเขียวอ่อน กว้าง 0.1 ซม. ยาว 0.25–0.35 ซม. พับโค้งกลับ **กลีบดอก** กว้างประมาณกึ่งหนึ่งของกลีบเลี้ยง กว้าง 0.15 ซม. ยาว 0.2 ซม. **กลีบปาก** ปลายกลีบแหลมปากรูปรีโค้งลง กว้าง 0.15 ซม. ยาว 0.3 ซม. ขอบกลีบตั้งขึ้น ปลายเกือบตัด กลางกลีบมีปุ่มเล็ก ๆ สีเหลืองเข้มอมส้มจากโคนถึงปลายกลีบ ปุ่มนูนหนา เส้นแวงสีเหลือง จะงอยทั้งสองรูปสามเหลี่ยมชี้ไปข้างหน้า

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้อิงอาศัยบนต้นไม้หรือบนหิน พบตั้งแต่ริมลำธารจนถึงยอดเขาสูง

66. เอื้องกลีบม้วนดอกแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Liparis nigra* Seidenf.

ชื่อพ้อง: – *Diteilis nigra* (Seidenf.) M.A.Clem. & D.L.Jones

ชื่ออื่น: –

(ที่มา: www.bloggang.com - มิ.ย. 2556)

ภาพที่ 77 เอื้องกลีบม้วนดอกแดง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้ายไม้ดิน เจริญทางด้านข้าง ลำลูกกล้วยอวบน้ำรูปทรงกระบอก สีเขียวอมม่วง ใบ พับจีบรูปรีจนถึงรูปใบหอก กว้าง 6 ซม. ยาว 15 ซม. เรียงเวียน ปลายแหลมจนถึงเรียวแหลม ใบอ่อนม้วนตามแนวยาว มีอายุฤดูเดียวก่อนแห้งเหี่ยวคาต้น **ช่อดอก** แบบช่อกระจจะ ตั้งตรง ออกที่ปลายยอด **ดอก** มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 1.5 ซม. ใบประดับยาวมาก ปลายแหลมจนถึงเรียวแหลม และไม่หลุดร่วง **กลีบเลี้ยง** รูปขอบขนานแกมรูปแถบ **กลีบดอก** รูปแถบ ทั้งห้ากลีบสีม่วง ปลายแหลม กลีบปากรูปไข่กลับและกว้างจนเกือบกลม สีม่วงเข้ม ขอบกลีบหยักเป็นฟัน โคนกลีบมีระยางค์แหลมรูปสามเหลี่ยม 2 อัน กลีบเลี้ยงและกลีบดอกแยกเป็นอิสระ

ถิ่นที่อยู่: กล้ายไม้ดิน พบในป่าดิบแล้ง ดิบชื้น และดิบเขา ตามแนวสันเขา ที่ร่มเงาหรือมีแสงแดดรำไร ดินร่วนปนทรายมีเศษซากพืชทับถม ที่ความสูง 300–1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเล

67. เอื้องลิ้นดำ

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Luisia psyche* Rchb.f.ชื่อพ้อง: – *Cymbidium scarabijforme* E.C.Parish ex Rchb.f.– *Luisia laosensis* Guillaumin

ชื่ออื่น: –

(ที่มา: www.bloggang.com – มิ.ย.2556)

ภาพที่ 78 เอื้องลิ้นดำ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัย เจริญทางยอด ลำต้นรูปทรงกระบอกยาว แข็ง และมีหลายข้อปล้อง ใบ รูปทรงกระบอก กว้าง 0.8 ซม. ยาว 1.2 ซม. เรียงสลับ ปลายใบมน โคนใบเป็นกาบ มีอายุหลายฤดูก่อนหลุดร่วง เหลือส่วนกาบติดคาคั้น **ช่อดอก** เป็นช่อกระจະสั้น ๆ ออกตามข้อดอก มีขนาดเล็ก เรียงเวียน เส้นผ่านศูนย์กลาง 1.2 ซม. ทอยอบานครั้งละ 1–2 ดอก ใบประดับไม่หลุดร่วง **กลีบเลี้ยง** รูปขอบขนาน กลีบเลี้ยงคู่ข้างมีลักษณะเป็นอู้ง และด้านหลังกลีบเป็นสัน **กลีบดอก** รูปแถบและยาวกว่ากลีบเลี้ยงประมาณ 2 เท่า ทั้งห้ากลีบสีเขียว ปลายกลีบมน กลีบเลี้ยงและกลีบดอกแยกเป็นอิสระ **กลีบปาก** รูปรีแกมรูปไข่กลับ คล้ายลิ้น สีม่วงคล้ำ แผ่นกลีบอวบหนา ผิวด้านบนเป็นร่องคล้ายรอยไถ โคนตั้งมีหูปากเป็นติ่งขนาดเล็ก เส้าเกสรอ้วนสั้น

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้อิงอาศัย พบในป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง ที่โล่งแจ้งแสงแดดจัด ที่ความสูงประมาณ 600 เมตร จากระดับน้ำทะเล

68. ภูเขาเขี้ยว

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Luisia zollingeri* Rchb.f.ชื่อพ้อง: – *Luisia latilabris* Rolfe ex Downie– *Luisia latipetala* J.J.Sm.– *Luisia zollingeri* var. *latipetala* (J.J.Sm.) Sulist.

ชื่ออื่น: เอื้องลิ้นดำ

ภาพที่ 79 ภูเขาเขี้ยว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัย เจริญทางยอด กอเป็นกระจุก ต้นพันกัน ลำต้นกลม โคนงอ ห้อยลง เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.4 ซม. ยาว 30–50 ซม. ใบ รูปทรงกระบอกโค้ง สีเขียว เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.3–0.6 ซม. ยาว 10–20 ซม. กาบใบเต็มด้วยสีม่วง **ช่อดอก** เป็นช่อกระจุกสั้น ๆ ออกที่ข้อ ยาวไม่เกิน 1 ซม. ดอกในช่อมีหลายดอกบานเกือบพร้อมกันทั้งช่อและบานทนหลายวัน ใบประดับดอกสีม่วงเข้ม **ดอก** กว้าง 0.6–0.8 ซม. **กลีบเลี้ยงบน** รูปไข่กลับ สีน้ำตาลอ่อนแกมเหลือง ตรงกลางกลีบเต็มด้วยแถบสีม่วงเข้ม กว้าง 0.3 ซม. ยาว 0.5 ซม. **กลีบเลี้ยงคู่ข้าง** รูปแถบ สีน้ำตาลออกม่วง ช่อนอยู่ใต้กลีบปาก กว้าง 0.1 ซม. ยาว 0.5 ซม. **กลีบดอก** ลักษณะและขนาดใกล้เคียงกับกลีบเลี้ยงบน **กลีบปาก** รูปไข่กลับ กว้าง 0.4 ซม. ยาว 0.6 ซม. โคนกลีบสีม่วงเข้มปลายกลีบสีออกเขียว ประดับด้วยสีม่วงเข้ม เส้นเกสรสีม่วงเข้มฝากรอบกลุ่มเรณูสีเหลือง

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้อิงอาศัย พบในป่าที่โล่งแจ้งแสงแดดจัด ที่ระดับความสูง 300–1,500 เมตรจากระดับน้ำทะเล

69. แมลงปอทอง

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Micropera pallida* (Roxb.) Lindl.

ชื่อพ้อง: – *Camarotis apiculata* Rchb.f.

– *Camarotis pallida* (Roxb.) Lindl.

– *Micropera apiculata* (Rchb.f.) Garay

– *Saccolabium saxicolum* Ridl.

– *Sarcanthus apiculatus* (Rchb.f.) J.J.Sm.

– *Sarcanthus thorelii* Guillaumin

ชื่ออื่น: หวายเข็ม เอื้องแมลงปอทอง

ภาพที่ 80 แมลงปอทอง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัย เจริญทางยอด ลำต้นเรียว อาจตั้งขึ้นหรือโค้งห้อยลง ใบ รูปขอบขนาน กว้าง 0.7–1 ซม. ยาว 5–9 ซม. เรียงสลับ ปลายใบเว้าบุ๋ม กาบใบและโคนใบมีขนละเอียด ประปราย ใบโค้งมีรอยคอดถัดจากปลายใบลงมาประมาณ 1 ซม. **ช่อดอก** เกิดที่ข้อก่อนไปทางยอด ยาว 2–8 ซม. ดอกในช่อชิดกัน ทอยบานสู่ปลายช่อ มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ **ดอก** กว้าง 1 ซม. ยาว 1.5 ซม. กลางกลีบเลี้ยงด้านนอกพาดด้วยแถบสีม่วง กลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีขาวครีม ต่อมาเปลี่ยนเป็นสีเหลือง **กลีบเลี้ยงบน** รูปไข่กลับ กว้าง 0.3 ซม. ยาว 0.6 ซม. **กลีบเลี้ยงคู่ข้าง** รูปไข่กลับไม่สมมาตร ปลายแหลม กว้าง 0.2 ซม. ยาว 0.4 ซม. กลางกลีบด้านนอกพาดด้วยแถบสีม่วงจาง ๆ **กลีบปาก** สีขาว ยาว 0.75 ซม. หูกลีบปากขนาดใหญ่ ระหว่างหูกลีบปากมีกลุ่มเนื้อเยื่อหนูนสีเหลือง เส้นเกสรสั้น จะงอยคล้ายปากนก แหลมโค้งงอน

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้อิงอาศัย พบได้ทั่วไปในป่าดิบ ที่โล่งแจ้งจนถึงแสงแดดรำไร

70. แผ่นดินเย็น

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Nervilia sp.*

ชื่อพ้อง: –

ชื่ออื่น: ว่านพระฉิม

ภาพที่ 81 แผ่นดินเย็น

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กลั้วไม้ดิน เจริญทางด้านข้าง ลำต้นเป็นหัวใต้ดิน ใบ รูปทรงกลมถึงรูปหัวใจ เส้นผ่านศูนย์กลาง 10–12 ซม. ใบมีรอยพับจีบ มีเพียงใบเดียวออกจากหัว ใบชูเหนือพื้นดิน และจะเหี่ยวแห้งไปเมื่อออกดอก **ช่อดอก** เป็นแบบช่อกระจกระจ ตั้งตรง ออกจากหัวใต้ดิน สูง 12–20 ซม. **ดอก** มีขนาดเล็ก เส้นผ่านศูนย์กลาง 1.5–2 ซม. เรียงเวียน **กลีบเลี้ยงและกลีบดอก** รูปแถบ กว้าง 0.3 ซม. ยาว 1 ซม. ปลายกลีบแหลม ทั้งห้ากลีบสีเขียว **กลีบปาก** รูปรีแกมรูปไข่กลับ สีม่วง ปลายกลีบปากมน มีหูปากรูปสามเหลี่ยมตั้งชัน แผ่นกลีบมีขนปกคลุม เส้นเกสรเรียวยาว ที่ปลายมีฝากรอบ กลุ่มเรณูมี 2 กลุ่ม

ถิ่นที่อยู่: กลั้วไม้ดิน พบตามที่ราบระหว่างเขาหินปูน ที่ร่มแสงแดดรำไร

71. เอื้องไม้

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Oberonia lunata* (Blume) Lindl.

ชื่อพ้อง: – *Iridorkis lunata* (Blume) Kuntze

– *Malaxis lunata* Blume

– *Oberonia biaurita* Hook.f.

– *Oberonia porphyrochila* Ridl.

– *Oberonia subnavicularis* King & Pantl.

ชื่ออื่น: –

ภาพที่ 82 เอื้องไม้

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัยขนาดเล็ก เจริญทางข้าง ต้นสั้น แต่ละต้นจะมีใบเพียง 3–5 ใบ ใบ รูปหอกคล้ายใบมีด ใบด้านข้างแบน ปลายแหลม กว้าง 1.1 ซม. ยาว 16 ซม. เรียงสลับ ใบอ่อนพับตามแนวยาว **ช่อดอก** แบบช่อกระจະ ออกที่ยอด ห้อยลง **ดอก** ขนาดเล็ก ชิดติดกันค่อนข้างแน่น บานจากปลายช่อ ใบประดับดอกรูปใบหอกแหลม ยาวโผล่พ้นดอกสังเกตเห็นได้เมื่อดอกโรยแล้ว ก้านดอก ลีบ บาง สีส้มน้ำตาลหรือชมพูอ่อน รูปไข่ปลายแหลม **กลีบดอก** รูปไข่ปลายแหลม พับกลับ บาง ขนาดเล็กกว่ากลีบเลี้ยงแต่สีเข้มกว่า **กลีบปาก** รูปหัวใจ หนา สีส้มอมน้ำตาลเข้มหรือแดงอมน้ำตาลเข้ม ขอบค่อนข้างหยักลึก จนดูลักษณะคล้ายเป็นซี่แหลม หูกลีบปากยกตัวสูงเสมอกับเส้าเกสร เส้าเกสรขนาดเล็ก

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้อิงอาศัย พบในป่าดิบตามที่แสงแดดรำไร

72. หางเป็ย

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Oxystophyllum carnosum* Blumeชื่อพ้อง: – *Aporum carnosum* (Blume) Rauschert– *Callista carnosa* (Blume) Kuntze– *Dendrobium concinnum* Miq.– *Dendrobium rigescens* Miq.– *Oxystophyllum rigidum* Blume

ชื่ออื่น: –

ภาพที่ 83 หางเป็ย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัย เจริญทางข้าง ต้นขนาดเล็ก สีเขียว ห้อยลง ใบ เรียงสลับระนาบเดียว ซ้อนชิดกัน รูปใบหอกปลายแหลม กว้าง 0.5 ซม. ยาว 3–4 ซม. **ช่อดอก** ออกที่ซอกใบอาจจะเป็นด้านบนหรือด้านล่าง ดอกบานทนหลายวัน มักบานครั้งละ 1 ดอก ใบประดับดอกสีเหลือง ปลายแหลม **ดอก** กว้าง 0.35–0.6 ซม. ยาว 0.7–0.8 ซม. ดอกสีเหลืองหรือเหลืองอมเขียวอ่อน บางครั้งจะพบเห็นดอกแต้มด้วยจุดหรือแถบสีม่วงเข้ม แต่ปลายกลีบปากยังคงมีสีเหลืองหรือเหลืองอมเขียวอ่อนอยู่ **กลีบเลี้ยงบน** กว้าง 0.2 ซม. ยาว 0.35–0.4 ซม. **กลีบเลี้ยงคู่ข้าง** กว้าง 0.4 ซม. ยาว 0.3–0.4 ซม. **กลีบดอก** รูปขอบขนาน กว้าง 0.1 ซม. ยาว 0.25–0.35 ซม. คางยาว 0.3–0.4 ซม. **กลีบปาก** รูปไข่กลับแกมรูปขอบขนาน กว้าง 0.2 ซม. ยาว 0.5–0.65 ซม. ปลายกลีบปากโค้งงอ และมีตุ่มคล้ายเนื้อเยื่อของตัวหนารูปไต เส้นเกสรขนาดเล็ก ปลายฝากรอบกลุ่มอับเรณูสีเหลือง ส่วนโคนสีน้ำตาลแดง

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้อิงอาศัย พบได้ทั่วไปในป่าดิบชื้น

73. เอื้องรอรอง

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Panisea uniflora* (Lindl.) Lindl.

ชื่อพ้อง: – *Chelonistele biflora* (E.C.Parish ex Rchb.f.) Pfitzer

– *Coelogyne biflora* E.C.Parish ex Rchb.f.

– *Coelogyne falcata* T. Anderson ex Hook. f.

– *Coelogyne thuniana* Rchb.f.

– *Coelogyne uniflora* Lindl.

– *Pleione uniflora* (Lindl.) Kuntze

ชื่ออื่น: –

ภาพที่ 84 เอื้องรอรอง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัยขนาดเล็ก เจริญทางข้าง ลำลูกกล้วยรูปไข่ สีเขียว อยู่ชิดติดกัน ผิวขรุขระ กว้าง 0.8–1.2 ซม. สูง 1–2 ซม. ใบ รูปแถบ ปลายสอบแหลม กว้าง 1 ซม. ยาว 9 ซม. มี 2 ใบ ดอก เป็นดอกเดี่ยว ออกที่โคนลำลูกกล้วย ก้านดอกมีกาบหลายกาบหุ้ม ดอกสีส้มอ่อน กว้าง 1.7 ซม. กลีบเลี้ยง ทั้งสามรูปใบหอกขนาดเท่ากันทั้งสามกลีบ กว้าง 0.6 ซม. ยาว 1.6 ซม. กลีบดอก รูปใบหอก กว้าง 0.4 ซม. ยาว 1.5 ซม. กลีบปาก สีเข้มกว่ากลีบดอกและกลีบเลี้ยง รูปไข่ กลีบ กว้าง 0.7 ซม. ยาว 1.6 ซม. มีหูกลิบเป็นติ่งแหลม ตรงกลางกลีบมีสันสามสันและจุดแต้มสีส้มเข้มสามจุด ปลายกลีบปากแผ่ออก ขอบหยักเป็นคลื่น เส้นเกสรสีเดียวกับกลีบเลี้ยงมีครีบข้าง

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้อิงอาศัย พบในป่าดิบเขา และป่าดิบชื้น ตามที่โล่งแจ้งแสงแดดจัดและแสงแดดรำไร ที่ความสูง 800–1,300 เมตร จากระดับน้ำทะเล

74. รองเท้านารีคางกบ

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Paphiopedilum callosum* (Rchb.f.) Stein

ชื่อพ้อง: - *Cordula callosa* (Rchb.f.) Rolfe

- *Cypripedium callosum* Rchb.f.

- *Paphiopedilum callosum* (Rchb. f.) Pfitzer

- *Paphiopedilum crossii* (C.Morren) Braem & Senghas

- *Paphiopedilum viniferum* Koop. & N.Haseg.

ชื่ออื่น: เอื้องคางกบ เอื้องคางคก รองเท้านาง

ภาพที่ 85 รองเท้านารีคางกบ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้ายไม้ดิน ใบ รูปขอบขนาน กว้าง 3-3.5 ซม. ยาว 15-18 ซม. ผิวใบด้านบนลายสีเขียวอ่อนและสีเขียวเข้ม ท้องใบสีเขียวอ่อน ดอก ออกเดี่ยว ขนาดบานเต็มที่ กว้าง 6-8 ซม. ก้านดอกตั้งสูง ยาว 25-30 ซม. **กลีบบน** รูปวงกลม แผ่กว้าง สีขาว และมีขีดสีเขียวแกมม่วงแดงตามความยาวกลีบ ขอบกลีบด้านบนมักบิดเป็นคลื่น **กลีบข้าง** รูปขอบขนาน โค้ง มีขีดสีเขียวแกมม่วงแดงตามความยาวกลีบ และอาจมีจุดสีน้ำตาล กระจายอยู่บนผิวกลีบ ขอบกลีบด้านบนมีตุ่มสีน้ำตาลเข้มเป็นมันและมีขน **กลีบปาก** สีม่วงแดงแกมน้ำตาล โดยขอบกลีบม้วนเข้าหากันเชื่อมต่อเป็นถุง โคนกลีบปากมีตุ่มสีน้ำตาลเข้ม กระจายเป็นกลุ่ม

ถิ่นที่อยู่: พบตามป่าดิบชื้น ใต้ร่มเงาที่มีแสงรำไร ทุกระดับความสูง 500-1300 ม.

75. เขากวางอ่อน

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Phalaenopsis cornu-cervi* (Breda) Blume & Rchb.f.

ชื่อพ้อง: – *Phalaenopsis borneensis* Garay

– *Phalaenopsis de-vriesiana* Rchb.f.

– *Polychilos cornu-cervi* Breda

– *Polystylus cornu-cervi* (Breda) Hasselt ex Hassk.

ชื่ออื่น: ม้าลาย เอื้องม้าลายเสือ เอื้องเขากวาง เอื้องจะเข็บ

ภาพที่ 86 เขากวางอ่อน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัย เจริญทางยอด รากอากาศขนาดใหญ่ ต้นสั้น ใบ รูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ เรียงสลับ ค่อนข้างอวบน้ำ กว้าง 2–4 ซม. ยาวได้ถึง 28 ซม. ช่อดอก สีเขียวอ่อน ออกครั้งละหลายช่อ ตั้งขึ้นหรือทอดเอนในแนวระนาบ แตกแขนง แกนช่อดอกอวบน้ำแบน ปลายแกนช่อยึดตัวไปได้เรื่อย ๆ ดอก กว้าง 2.5–3 ซม. สีเหลืองแกมเขียว อาจพาดด้วยแถบหรือแต้มด้วยจุดสีน้ำตาลแดง กลีบเลี้ยงบน รูปไข่แกมรูปรี กว้าง 0.7 ซม. ยาว 1.6–2 ซม. กลีบเลี้ยงคู่ข้าง รูปรี กว้าง 0.8 ซม. กลีบดอก รูปรี กางออกข้าง กว้าง 0.5 ซม. ยาว 1.2 ซม. กลีบปาก หูกลีบปาก ตั้งขึ้น รูปคล้ายสี่เหลี่ยม กว้าง 0.2 ซม. สูง 0.4 ซม. สีเหลืองอ่อนหรือขาว ด้านในพาดด้วยแถบสีม่วง ปลายกลีบปากกว้างออกคล้ายเงี่ยงหัวลูกศร ปลายสุดเป็นติ่งแหลม เส้นเกสรสีเหลืองแกมเขียว รังสีออกม่วง

ถิ่นที่อยู่ กล้วยไม้อิงอาศัยขนาดเล็ก มักอาศัยบนต้นไม้ในวงศ์ยาง พบในป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ และป่าดิบชื้น ตามที่โล่งแจ้งแสงแดดจัดถึงแสงแดดรำไร ในหลายระดับความสูง

76. ตากาฉ่อ

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Phalaenopsis deliciosa* Rchb.f.

ชื่อพ้อง: – *Doritis deliciosa* (Rchb.f.) T.Yukawa & K.Kita

– *Doritis latifolia* (Thwaites) Benth. & Hook. f.

– *Kingidium deliciosum* (Rchb.f.) H.R.Sweet

– *Kingidium deliciosum* f. album O.Gruss

– *Phalaenopsis deliciosa* f. alba (O.Gruss) Christenson

ชื่ออื่น: –

ภาพที่ 87 ตากาฉ่อ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัยขนาดเล็ก เจริญทางยอด รากขนาดใหญ่ แบน เกาะติดเปลือกต้นไม้ไปได้ยาว ต้นสั้น มีใบเพียง 2–3 ใบ ใบ รูปรีหรือขอบขนาน สีเขียวเข้มเป็นมัน กว้าง 3–5 ซม. ยาว 9.5–13 ซม. ขอบใบหยักเป็นคลื่น **ช่อดอก** สีเขียว ออกที่ข้างลำต้น ห้อยลงหรืออยู่ในแนวระนาบ ยาว 6–12 ซม. ดอกในช่อทยอยบานจากโคนสู่ปลายช่อ **ดอก** กว้าง 1.4 ซม. กลีบสีขาว โคนกลีบมีจุดสีม่วง **กลีบเลี้ยงบน** รูปขอบขนาน ชี้นั้น กว้าง 0.25 ซม. ยาว 0.7 ซม. **กลีบเลี้ยงคู่ข้าง** ขนาดใหญ่กว่าเล็กน้อย **กลีบดอก** รูปขอบขนานแกมไข่กลับ กว้าง 0.25 ซม. ยาว 0.65 ซม. **กลีบปาก** ยาว 0.9 ซม. ส่วนโคนคล้ายถุง หูกลีบปากขนาดใหญ่ ชี้นั้นคล้ายรูปไข่กลับ สีขาว พาดด้วยเส้นสีม่วง ที่โคนของหูกลีบแต่ละข้างมีสันนูนสีขาว ปลายกลีบปากชี้ไปข้างหน้า คล้ายรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ปลายสุดสีขาว ตรงกลางหยักลึก โคนแต้มด้วยสีม่วง ตรงฐานของปลายกลีบปากมีกลุ่มเนื้อเยื่อนูนสีขาวคล้ายสันและมีส่วนของเนื้อเยื่อแหลมคล้ายเขี้ยว 2 อันเพิ่มเข้ามา เส้นเกสรยาว 0.4 ซม. ฝากรอบกลุ่มอับเรณูสีขาว

ถิ่นอาศัย กล้วยไม้อิงอาศัย บางครั้งเจริญบนหิน พบในป่าดิบแล้ง ป่าดิบเขา และป่าดิบชื้น ตามที่ร่มเงาหรือที่มีแสงแดดรำไร

77. เอื้องลำต้อ

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Pholidota articulata* (Lindl.)ชื่อพ้อง: – *Coelogyne articulata* (Lindl.) Rchb.f.– *Coelogyne khasyana* (Rchb.f.) Rchb.f.– *Pholidota decurva* Ridl.– *Pholidota griffithii* Hook.f.– *Pholidota obovata* Hook.f.

ชื่ออื่น: –

ภาพที่ 88 เอื้องลำต้อ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัย เจริญทางข้าง รากกิ่งอากาศ ต้นยาวห้อยลง ลำลูกกล้วยทรงกระบอก มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.6–1 ซม. ยาว 10–16 ซม. ลำลูกกล้วยใหม่งอกทางด้านข้างติดกับยอดของลำลูกกล้วยเดิม ใบ รูปรี 2 ใบ กว้าง 2.7–4.6 ซม. ยาว 14–20 ซม. ปลายใบแหลม แผ่นใบบางเป็นมัน ขอบใบหยักเป็นคลื่นเล็กน้อย **ช่อดอก** ผอมห้อยลง ยาว 15 ซม. หรือมากกว่า ออกที่ยอดบนสุดที่ลำลูกกล้วยใหม่ที่ยังเจริญไม่โผล่พ้นกาบหุ้ม และอาจมีใบเพิ่มขึ้นมา 1–2 ใบ ใบประดับดอกสีนวล บาง รูปรี ปลายแหลม กว้าง 1.1 ซม. ยาว 2 ซม. **ดอก** สีชมพูอ่อนถึงน้ำตาลอ่อน ขนาด 0.8 ซม. **กลีบเลี้ยง** รูปไข่ บางแต่แข็ง กว้าง 0.45 ซม. ยาว 0.8–0.9 ซม. **กลีบดอก** รูปรีแกมขอบขนาน ปลายแหลม ขอบเป็นคลื่น กว้าง 0.3 ซม. ยาว 0.8 ซม. **กลีบปาก** ช่วงโคน ยาว 0.5 ซม. ขอบโค้ง ปลายรวมเข้าหากัน ภาคตัดขวางเป็นรูปครึ่งวงกลม ฐานและสันเกือบเป็นสี่เหลี่ยม ปลายกลีบปากสีครีมถึงเหลืองเข้ม เส้าเกสรตรงสี่เหลี่ยมแกมเขี้ยวอ่อน ยอดเกสรเพศเมียมีขอบยื่นตัวออกมา

ถิ่นที่อยู่: พบได้ทั่วทุกภาค ทั้งบนหินและบนต้นไม้

78. เอื้องกาบดอก

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Pholidota imbricata* Lindl.

ชื่อพ้อง: – *Coelogyne conchoidea* (Lindl.) Rchb.f.

– *Coelogyne crotalina* (Rchb.f.) Rchb.f.

– *Cymbidium imbricatum* (Lindl.) Roxb.

– *Ornithidium imbricatum* (Lindl.) Wall. ex Hook.f.

– *Pholidota beccarii* Schltr.

ชื่ออื่น: เอื้องสายสร้อย หางกระดิ่ง

ภาพที่ 89 เอื้องกาบดอก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัย เจริญทางข้าง ลำลูกกล้วยทรงกรวย เมื่อแก่บวมและยับเยิน กว้าง 2–4 ซม. สูง 4–5 ซม. ใบ รูปรีแกมขอบขนาน 1 ใบ ค่อนข้างหนา กว้าง 3–10.5 ซม. ยาว 17.5–42 ซม. **ช่อดอก** ออกที่ยอดของแขนงใหม่ ห้อยลง ยาว 30–40 ซม. ดอกในช่อเรียงตัวเป็นสองแถว ช่อบิดตัว มีกาบหุ้มสีน้ำตาลอ่อนประดับด้วยจุดสีน้ำตาลเข้ม ดอกกลิ่นหอม บานเกือบพร้อมกันทั้งช่อ **ดอก** สีชมพูอ่อน ๆ กว้าง 0.7 ซม. **กลีบเลี้ยง** รูปไข่ กว้าง 0.5 ซม. ยาว 0.7 ซม. กลีบเลี้ยงคู่ข้างตรงกลางลึกเป็นร่อง ด้านหลังของกลีบมีสันสูงคล้ายปีกขาดตลอดความยาวของกลีบ **กลีบดอก** รูปแถบ กว้าง 0.2 ซม. ยาว 0.5 ซม. **กลีบปาก** สีชมพูออกขาว ยาว 0.8 ซม. กลีบปากส่วนโคนเป็นกระพุ้งคล้ายถุง หูกลีบตั้งขึ้นรูปครึ่งวงกลม โอบเส้าเกสร ปลายกลีบปากงอกลง เส้าเกสรสั้น ฝากรอบ อับเรณูสีน้ำตาล

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้อิงอาศัยขนาดใหญ่ พบในป่าดิบเขา และป่าดิบแล้ง ตามที่โล่งแจ้งแสงแดดจัดถึงแสงแดดรำไร ตั้งแต่ความสูงระดับน้ำทะเล–1,400 เมตร

79. เอื้องเหลียมลำต่อ

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Pholidota recurva* Lindl.

ชื่อพ้อง: – *Coelogyne recurva* (Lindl.) Rchb.f.

ชื่ออื่น: เอื้องต่อลำเหลียม

ภาพที่ 90 เอื้องเหลียมลำต่อ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้ายไม้อิงอาศัย เจริญทางข้าง รากยาวเหนียวออกที่ข้อ ต้นเป็นปล้อง เจริญต่อกัน ปล้องอ่อนมีกาบหุ้ม อวบน้ำมีเหลียมเป็นสัน 4 สัน ใบ รูปรี เกิดที่ข้อ ปลายใบแหลม กว้าง 1.8 ซม. ยาว 8 ซม. แผ่นใบบางเป็นมัน **ช่อดอก** เกิดที่ยอดโค้งห้อยลง ยาว 10 ซม. ก้านช่อดอกสีเขียว ใบประดับดอกสีน้ำตาลอ่อน รูปรีเกือบกลม กว้าง 0.6 ซม. ยาว 0.7 ซม. เรียงซ้อนเหลื่อมกันตลอดช่อ ดอกบานมีกลิ่นหอม เรียงตัวแน่นด้านเดียวตลอดช่อ **ดอก** กว้าง 0.5 ซม. สีเขียวอ่อนอมน้ำตาล **กลีบเลี้ยงบน** รูปไข่กลับ ตัวกลีบงุ้ม กว้าง 0.25 ซม. ยาว 0.4 ซม. **กลีบเลี้ยงคู่ข้าง** รูปรีตัวกลีบงุ้ม กว้าง 0.25 ซม. ยาว 0.35 ซม. **กลีบดอก** รูปขอบขนานขนาดเล็ก กว้าง 0.1 ซม. ยาว 0.2 ซม. **กลีบปาก** ขนาดใหญ่รูปเกือบกลม กว้างและยาว 0.4 ซม. ตรงกลางมีสันสั้น ๆ 4 สัน ส่วนปลายหยักมน 2 หยัก เส้าเกสรโค้ง สัน ฝาครอบกลุ่มอับเรณูบางใส

ถิ่นที่อยู่: กล้ายไม้อิงอาศัย พบในป่าดิบระดับสูง หรือป่าเขาบนหินปูน บริเวณที่โล่งแจ้งจนถึงแสงรำไร

80. เอื้องกระเพาะปลา

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Pinalia acervata* (Lindl.) Kuntzeชื่อพ้อง: – *Dendrobium seriatum* Wall. ex Hook.f.– *Eria acervata* Lindl.– *Eria poilanei* Gagnep.

ชื่ออื่น: –

ภาพที่ 91 เอื้องกระเพาะปลา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัย เจริญด้านข้าง ลำลูกกล้วยรูปรี หรือรูปไข่แกมรูปขอบขนานแบน มีหลายข้อปล้อง กว้าง 1–2 ซม. ยาว 2–5 ซม. ขึ้นชิดติดกันเป็นกอ ใบออกปลายลำ มี 2–4 ใบ ใบ รูปหอกแกมขอบขนาน ปลายใบแหลม กว้าง 4–10 ซม. ยาว 8–20 ซม. ดอก ออกเป็นช่อบริเวณปลายยอด ช่อยาว 3–6 ซม. มี 4–7 ดอก ขนาดบานกว้างประมาณ 1.5 ซม. กลีบเลี้ยงและกลีบดอก สีขาว รูปรีแกมขอบขนาน ตอนปลาย เรียวแหลม ปลายกลีบสีเขียวอมเหลือง กลีบปาก สีเหลืองอ่อน มีสันนูนตามยาว 3 สัน เส้าเกสรสั้น มีคางยื่นยาว ปลายคางสีเหลืองอ่อน ฝากรอบเกสรมีแต่มสีน้ำตาลเข้ม กลุ่มเรณูมี 8 กลุ่ม ไม่มีก้านและแป้นก้านกลุ่มเรณู

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้อิงอาศัย บางครั้งพบบนโขดหินชื้น พบในป่าดิบชื้น และป่าดิบชื้นบนเขาหินปูน

81. เอื้องใบมะขาม

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Podochilus microphyllus* Lindl.

ชื่อพ้อง: – *Podochilus confusus* J.J.Sm.

ชื่ออื่น: –

ภาพที่ 92 เอื้องใบมะขาม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัยขนาดค่อนข้างเล็ก ต้นขึ้นเป็นกระจุกพอมเป็นเส้น ยาว 8–15 ซม. ใบ สีเขียวเข้ม รูปรี กว้าง 2–3 มม. ยาว 6–8 มม. ปลายแหลมเป็นติ่ง โคนใบบิดและเป็นกาบหุ้มต้น ใบเรียงสลับซ้ายขวาตลอดต้น **ช่อดอก** เกิดที่ปลายยอด มี 3–5 ดอก **ดอก** มีขนาดเล็ก กว้างประมาณ 3 มม. **กลีบเลี้ยงและกลีบดอก** กางออกจากกันเล็กน้อย ปกติจะมีสีขาว แต่บางดอกจะมีริ้วสีม่วงอมชมพูทั้งบนกลีบเลี้ยงและกลีบดอก ก้านช่อดอกสั้น ยาวประมาณ 2 มม. โคนเส้าเกสรยึดเป็นคาง กลุ่มเรณู 4 กลุ่ม ติดอยู่กับแผ่นเยื่อใส

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้อิงอาศัยตามไหล่หินใกล้ลำธารหรือตามต้นไม้ พบในป่าดิบ และป่าดิบเขา ที่ระดับความสูง 200–1500 เมตร จากระดับน้ำทะเล

82. ช้างดำ

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Pomatocalpa spicatum* Breda, Kuhl & Hasselt

ชื่อพ้อง: – *Cleisostoma uteriferum* Hook.f.

– *Pomatocalpa expansum* (Rchb.f.) J.J.Sm.

– *Pomatocalpa wendlandorum* (Rchb.f.) J.J.Sm.

– *Saccolabium hobsonii* Ridl.

ชื่ออื่น: –

ภาพที่ 93 ช้างดำ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัย เจริญทางยอด ต้นสั้น ใบ เรียงสลับเรียงซ้อนกัน รูปขอบขนาน กว้าง 4 ซม. ยาว 23 ซม. ปลายใบเว้าบวมไม่เสมอกัน ขอบใบหยักเป็นคลื่น **ช่อดอก** ออกที่ซอกอาจเป็นช่อเดี่ยวหรือแตกแขนง ห้อยลง ยาวได้ถึง 15 ซม. **ดอก** ค่อนข้างชิดกัน บานทนหลายวัน ใบประดับดอกแหลม ยาว 0.3 ซม. ดอกสีเหลืองอ่อน กว้าง 0.6 ซม. ทุก ๆ กลีบอาจมีหรือไม่มีจุดแต้มสีแดงอมน้ำตาล **กลีบเลี้ยงบน** รูปไข่กลับ กว้าง 0.3 ซม. ยาว 0.5 ซม. **กลีบเลี้ยงคู่ข้าง** โอบกลีบปากไว้ กว้าง 0.3 ซม. ยาว 0.45 ซม. **กลีบดอก** รูปรีแกมรูปไข่กลับ กว้าง 0.2 ซม. ยาว 0.4 ซม. **กลีบปาก** ยาว 0.4 ซม. มีเดือยคล้ายงูสีขาวขนาดใหญ่ หูกลีบปากปลายมน ตั้งขึ้น ปลายกลีบปากเป็นติ่งแหลม อวบน้ำ งอนลง บางครั้งพบว่าเกือบเป็นสีขาว เส้าเกสรสั้น

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้อิงอาศัย พบในป่าดิบแล้ง ป่าดิบเขา และป่าดิบชื้น ตามที่ร่มเงาหรือมีแสงแดดรำไร ตั้งแต่ความสูงระดับน้ำทะเล-700 เมตร

83. เอื้องไอยเรศ

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Rhynchostylis retusa* (L.) Blumeชื่อพ้อง: – *Aerides guttata* (Lindl.) Roxb.– *Anota violacea* (Rchb.f.) Schltr.– *Epidendrum hippium* Buch.–Ham. ex D.Don– *Gastrochilus blumei* (Lindl.) Kuntze– *Rhynchostylis albiflora* I.Barua & Bora

ชื่ออื่น: พวงมาลัย พอลีเหม่ หางกระรอก อัยเรศ เอื้องพวงหางฮอก เอื้องหางฮอก

ภาพที่ 94 เอื้องไอยเรศ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัย เจริญทางยอด รากอากาศขนาดใหญ่ ยาว ต้นสั้น ใบรูปขอบขนาน กว้าง 1.1–4 ซม. ยาว 30–40 ซม. เรียงสลับระนาบเดียว ปลายใบหยักเว้าไม่เท่ากัน คล้ายถูกกัดแทะ โคนใบเป็นกาบหุ้มรอบข้อ ต้นหนึ่งมีใบได้ถึง 12 ใบ **ช่อดอก** ออกที่ข้อห้อยลง ยาวได้ถึง 40 ซม. ก้านช่อดอกสีเขียว ยาว 10 ซม. มีข้อเป็นระยะ ๆ ที่ข้อมีใบประดับแหลมหุ้มรอบก้านช่อดอกเหลืองครีม ยาวประมาณ 1 ซม. ดอกบานมีกลิ่นหอม กว้างและยาว 2 ซม. สีขาว มีหรือไม่มีจุดสีม่วงแต้มประปราย 2–3 จุด **กลีบบน** รูปรี กว้าง 0.7 ซม. ยาว 1.1–1.2 ซม. **กลีบเลี้ยงคู่ข้าง** รูปรี เบี้ยว กว้างและยาว 1 ซม. **กลีบดอก** ชัดตรง กว้าง 0.6 ซม. ยาว 1.2 ซม. **กลีบปาก** มีเดือยยาว 0.8 ซม. สีม่วงอ่อน แผ่นกลีบปากยาวได้ถึง 1.2 ซม. สีม่วง ฐานสีขาว ปลายโค้งขึ้นแล้วขึ้นไปข้างหน้า เส้าเกสรยื่นตัวเล็กน้อย ฐานสีเขียวอ่อน ฝากรอบกลุ่มอับเรณูสีม่วงอ่อนมองดูคล้ายตา มีจะงอยแหลมมองดูคล้ายหัวของนก กลุ่มอับเรณูสีครีม

ถิ่นที่อยู่ กล้วยไม้อิงอาศัย พบในป่าระดับต่ำหรือป่าดิบเขา ทุกภาคของประเทศ

84. เหลืองพิศมร

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Spathoglottis affinis* de Vriese

ชื่อพ้อง: - *Spathoglottis lobbii* Rchb.f.

- *Spathoglottis regneri* Rchb.f.

ชื่ออื่น: เอื้องนวลจันทร์ หัวข้าวเหนียว ตาลเดี่ยว

ภาพที่ 95 เหลืองพิศมร

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้ายไม้ดิน มีหัวรูปกลมรี ใบ รูปแถบ เรียวยาว คล้ายใบหญ้า กว้าง 1-1.5 ซม. ยาว 40-60 ซม. จำนวน 2-4 ใบต่อต้น ดอก ออกเป็นช่อตั้ง สูง 60-80 ซม. จำนวน 5-10 ดอกต่อช่อ โดยดอกที่อยู่ด้านล่างเริ่มบานก่อน ดอกบานเต็มที่ กว้าง 3.5-4 ซม. กลีบเลี้ยงและกลีบดอก รูปรี ปลายแหลม สีเหลือง มีขนาดใกล้เคียงกัน โดยกลีบเลี้ยงคู่ข้างจะมีแถบสีแดงแกมน้ำตาล พาดตามยาว กลีบปาก สีเหลืองเข้ม หูกลีบปากแผ่กว้างออกและพับขึ้น ถัดลงมามีตุ่มเนื้อเยื่อสีเหลือง 2 ตุ่ม ปลายตุ่มมน แผ่ออกข้าง มีแถบประสีแดงแกมน้ำตาลตั้งแต่กลางกลีบจนถึงโคนตุ่มเนื้อเยื่อ ปลายกลีบปากยื่นยาวไปข้างหน้า รูปช้อนปลายกลีบเว้าบวม ส่วนกลางของกลีบปากคอดเว้าและมีส่วนที่แผ่ออกไปรูปขอบขนานคล้ายแขน **เส้าเกสร** รูปกระบอง ยื่นไปข้างหน้า โค้งลง

ถิ่นที่อยู่: พบตามชายป่า หรือทุ่งหญ้าโล่งที่ชื้น

85. ว่านจุก

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Spathoglottis plicata* Blume

ชื่อพ้อง: – *Bletia angustifolia* Gaudich.

– *Calanthe poilanei* Gagnep.

– *Paxtonia rosea* Lindl.

– *Phaius rumphii* Blume

– *Spathoglottis angustifolia* (Gaudich.) Benth. & Hook.f.

ชื่ออื่น: เอื้องดิน เอื้องดินใบหมาก กระเทียมป่า สะป่าโต

ภาพที่ 96 ว่านจุก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้ายไม้ดิน เจริญทางข้าง ลำต้นเป็นหัวอยู่ใต้ดิน ใบ รูปแถบ กว้าง 7–8 ซม. ยาวได้ถึง 1 ม. ปลายเรียวแหลม เส้นใบขนาน **ช่อดอก** แบบกระจจะ ออกข้างต้นใต้ดิน ชี้ขึ้น ก้านช่อดอกสีเขียว ยาวกว่า 1 ม. เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.7 ซม. มีข้อเป็นระยะ ๆ ที่ข้อมีกาบแหลมหุ้มกาบ ยาวได้ถึง 3 ซม. ดอกในช่อมีได้ถึง 20 ดอก หรือมากกว่า ใบประดับดอกสีม่วงแดง พับกลับ กว้าง 1 ซม. ยาว 1.5 ซม. ก้านดอกย่อยยาว 1.5 ซม. **ดอก** มีสีม่วงถึงม่วงแดง กว้าง 4 ซม. ยาว 3.5 ซม. **กลีบเลี้ยง** รูปแถบแกมรูปไข่กลับ ปลายแหลม กว้าง 1 ซม. ยาว 2 ซม. **กลีบดอก** รูปรี ปลายแหลม กว้าง 1.3 ซม. ยาว 2 ซม. **กลีบปาก** ยาว 1.5 ซม. หูกลีบปากสีม่วงเข้มและงอนขึ้น ถัดจากหูกลีบปาก มีตุ่มเนื้อเยื่อสีขาวจนถึงเหลือง 2 ตุ่ม ปลายตุ่มมน แผลออกข้าง ปลายตุ่มมีขนสีขาว ปลายกลีบปากยื่นยาวไปข้างหน้า ฐานดอกปลายแผ่ออกเป็นรูปครึ่งวงกลมตรงกลางเว้าบุ๋มสีม่วง เส้นเกสรยื่นตัวโค้งไปข้างหน้า ยาว 1.3 ซม. โคนสีม่วงอ่อน ปลายสีม่วงเข้ม ฝากรอบกลุ่มอับเรณูสีม่วงอ่อน

ถิ่นที่อยู่ ขึ้นตามที่ดินร่วนและชุ่มชื้นตามป่าโปร่ง แสงแดดจัด

86. เอื้องข้าวสาร

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Stichorkis viridiflora* (Blume) Marg. Szlach. & Kulak

ชื่อพ้อง: – *Liparis longipes* Lindl.

– *Liparis viridiflora* (Blume) Lindl.

– *Malaxis viridiflora* Blume

– *Stichorkis pendula* (Pfitzer) Pfitzer

ชื่ออื่น: เอื้องดอกหญ้า

ภาพที่ 97 เอื้องข้าวสาร

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัย เจริญทางข้าง ลำลูกกล้วยค่อนข้างแน่น อยู่ชิดกัน มีเยื่อกาบใบคลุม ลำที่แก่เกิดร่องตื้น ๆ สีเขียวอ่อน ยาว 3–9 ซม. ใบ เกิดที่ยอด รูปรีแกมรูปขอบขนาน มี 2 ใบ ขนาดไม่เท่ากัน กว้าง 1.5–2 ซม. ยาว 10–15 ซม. ก้านใบแข็ง **ช่อดอก** แบบช่อกระจุก เกิดที่ยอด ยาวได้ถึง 15 ซม. ดอกในช่อมีมาก อยู่ชิดติดกัน ใบประดับดอกยาว 0.5 ซม. ก้านดอกย่อยรวมทั้งรังไข่ยาว 0.5 ซม. **ดอก** มีขนาดเล็ก เมื่อดอกบานเต็มที่ กว้าง 2 มม. ยาว 3 มม. สีเขียวอ่อน **กลีบเลี้ยงและกลีบดอก** พับกลับ ยาว 3 ซม. **กลีบปาก** สีส้มอมเหลือง แบ่งเป็นสองช่วง ช่วงล่างตั้งขึ้นตรงกลางมีร่อง ช่วงบนพับตั้งฉากกับช่วงล่าง

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้อิงอาศัย บางครั้งพบบนหิน พบได้ทุกสภาพป่า

87. เอื้องไร่ใบ

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Taeniophyllum calceolus* Carr

ชื่อพ้อง: -

ชื่ออื่น: -

ภาพที่ 98 เอื้องไร่ใบ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัย เจริญทางยอด รากสีเขียวเกาะแนบกับต้นไม้ แผ่กระจายรอบทิศทาง คดไปมา ต้นสั้นไม่มีใบ **ช่อดอก** เกิดที่ต้น แกนช่อดอกขรุขระ ปล้องยาว 0.15 ซม. ใบประดับแหลมเรียงสลับกัน สีแดง ต่อมาจะเปลี่ยนเป็นแดงน้ำตาล ดอกบานครั้งละดอก เมื่อดอกที่บานโรยหรือพัฒนาเป็นฝัก ช่อดอกจะยึดตัวพร้อมกับดอกถัดไปจะพัฒนาและบานในเวลาต่อมา ก้านดอกย่อยยาว 0.4 ซม. **ดอก** กว้าง 0.4 ซม. ยาว 0.5 ซม. **กลีบเลี้ยง** สีเหลืองสด รูปขอบขนาน ปลายแหลม กว้าง 0.35 ซม. ยาว 0.15 ซม. **กลีบดอก** ลักษณะเช่นเดียวกับกลีบเลี้ยงแต่มีขนาดเล็กกว่า **กลีบปาก** สีขาว ยาว 0.4 ซม. หูกลีบปากขนาดเล็ก ปลายกลีบปากตั้งขึ้นตรงกลางเว้าบวม คางสีเหลืองคล้ายถุง ชี้ไปทางด้านหลัง ไกล่ติดก้านดอก เส้าเกสรสีขาว จะงอยแหลมสีม่วง ฝากรอบเส้าเกสรสีขาวบางใส

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้อิงอาศัย พบตามต้นไม้ที่อยู่ริมลำธาร แสงแดดรำไรหรือบริเวณที่มีความชื้นสูง

88. รุหินี

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Thecostele alata* (Roxb.) E.C.Paris & Rchb.f.

ชื่อพ้อง: – *Collabium wrayi* Hook.f.

– *Cymbidium alatum* Roxb.

– *Pholidota elmeri* Ames

– *Thecostele maculosa* Ridl.

– *Thecostele zollingeri* Rchb.f.

ชื่ออื่น: –

ภาพที่ 99 รุหินี

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัย เจริญทางข้าง ลำลูกกล้วยแบน อยู่ชิดติดกัน มีสัน 2 สัน กว้าง 1.5–2.5 ซม. ยาว 2–8 ซม. ใบ รูปขอบขนาน ปลายใบแหลม กว้าง 3–5 ซม. ยาว 12–23 ซม. แผ่นใบบาง เรียบเป็นมัน แต่ละลำลูกกล้วยมีใบเพียง 1 ใบ พบเห็น 2 ใบได้น้อย **ช่อดอก** แบบ กระจะห้อยลง เกิดบริเวณโคนลำลูกกล้วย ยาว 15–50 ซม. ดอกทยอยบานหลายวัน **กลีบเลี้ยง** รูปรี ปลายแหลม ลักษณะใกล้เคียงกัน กว้าง 0.4 ซม. ยาว 0.8 ซม. โคนกลีบสีเหลืองอ่อน กลางกลีบสีขาว ปลายกลีบสีม่วง มีจุดประไม่เป็นระเบียบและขนาดแตกต่างกัน สีม่วงหรือแดงเข้มแต้มอยู่ทั่วไปทั้งกลีบ **กลีบดอก** มีสีและลักษณะเช่นเดียวกับกลีบเลี้ยง แต่ขนาดเล็กกว่า **กลีบปาก** ลักษณะเป็นหลอดยาว จากฐาน มีสัน 2 สัน อยู่ระหว่างหูกลิบบาก หูกลิบบากสีขาว โค้งไปข้างหน้า พาดด้วยแถบสีม่วง 1 แถบ ปลายกลีบปากบานออก ชี้น้ำตาล ตรงกลางเว้ามุมสีขาว มีขนสีม่วงขึ้นอยู่ทั่ว เส้าเกสรสีขาว ยาว 0.5 ซม. ตรงปลายมีรยางค์คล้ายปีกนก ยาว 0.2 ซม. ฝากรอบกลุ่มอับเรณูบางใส

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้อิงอาศัย พบทั่วไปในป่าดิบชื้น ที่ร่มเงาหรือมีแสงแดดรำไร

89. กระสุนพระอินทร์

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Thelasis pygmaea* (Griff.) Lindl.

ชื่อพ้อง: – *Euproboscis pygmaea* Griff.

– *Thelasis amboinensis* (J.J.Sm.) J.J.Sm.

– *Thelasis clausa* Fukuy.

– *Thelasis elongata* Blume

– *Thelasis triptera* Rchb.f.

ชื่ออื่น: –

ภาพที่ 100 กระสุนพระอินทร์

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กล้วยไม้อิงอาศัยขนาดเล็ก เจริญทางข้าง รากฝอยกิ่งรากอากาศขนาดเล็ก ลำลูกกล้วยอยู่ชิดติดกัน สีเขียวอ่อน เส้นผ่านศูนย์กลางได้ถึง 2 ซม. ความกว้างมีมากกว่าความยาว ใบ ลำลูกกล้วยมีใบ 3 ใบ ไต้ฐานมีใบที่มีกาบขนาดใหญ่กว่าแผ่นใบ 1 ใบ ยอดบนสุดของลำลูกกล้วยมีใบ 2 ใบ ขนาดเล็ก 1 ใบ และขนาดใหญ่ 1 ใบ ใบใหญ่รูปขอบขนานปลายมนกว้างได้ถึง 1.5 ซม. ยาวได้ถึง 12 ซม. **ช่อดอก** ออกที่ฐานของลำลูกกล้วย ก้านช่อดอกยาว 5–20 ซม. แกนช่อดอกยืดยาวได้ถึง 5 ซม. **ดอก** ขนาดเล็ก มีจำนวนมาก อยู่ชิดติดกัน ดอกบานพร้อมกันครั้งละ 2–3 ดอก ใบประดับดอกยาว 0.2 ซม. ปลายแหลม พับกลับและยังสดอยู่เมื่อดอกบาน ดอกสีเขียวอ่อน **กลีบเลี้ยง** ยาว 0.25 ซม. **กลีบปาก** รูปไข่ ชี้ตรง สีขาวครีม

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้อิงอาศัย พบได้ทั่วไปป่าดิบ บริเวณพื้นที่ริมลำธารจนถึงยอดเขาสูง

90. เถาญเขียว

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Vanilla aphylla* Blumeชื่อพ้อง: – *Vanilla parishii* Rchb.f.

ชื่ออื่น: คคนกกูด เครือองเขียว

ภาพที่ 101 เถาญเขียว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: เป็นได้ทั้งกล้วยไม้ดินและกล้วยไม้อิงอาศัย เจริญทางยอด รากออกที่ข้อ ต้นเป็นเถา สีเขียวเข้ม เกือบกลม มีร่องตามยาว เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.5–1 ซม. ปล้องอาจยาวได้ถึง 50 ซม. ใบ ละครูปเป็นเกี๋ยรูปสามเหลี่ยม ยาว 0.7 ซม. **ช่อดอก** เป็นช่อเชิงหลั่น สั้นมากออกที่ข้อ ดอกในช่อมี 2–3 ดอก บานไม่พร้อมกัน ใบประดับดอกรูปสามเหลี่ยม สีเขียวสด ก้านดอกย่อยยาว 2.3–3 ซม. **ดอกกว้าง** 5–5.5 ซม. กลีบสีเขียวอ่อน ม้วนตัวไปทางด้านหลัง **กลีบเลี้ยง** รูปขอบขนาน กว้าง 1.15 ซม. ยาว 3.3 ซม. **กลีบดอก** รูปขอบขนานแกมรูปรี บางกว่ากลีบเลี้ยง ขอบเป็นคลื่น เล็กน้อย หลังกลีบมีสันนูน พาดตลอดความยาวของกลีบ กลีบกว้าง 1.25 ซม. ยาว 3.4 ซม. **กลีบปาก** สีขาวแกมชมพูเรื่อ กลีบม้วนเข้าเชื่อมกับเส้าเกสร แผ่นกลีบด้านบนมีขนสีชมพู เส้าเกสรสีเขียวอ่อน ยาว 1.8 ซม. ส่วนปลายสีเขียวเข้ม

ถิ่นที่อยู่: กล้วยไม้เถาเลื้อย พบขึ้นตามป่าโปร่งที่มีแสงแดดทะลุผ่านได้ดี

วิจารณ์

- 1) กล้วยไม้บางชนิด โดยเฉพาะที่ดอกมีขนาดใหญ่และสีสดใสสวยงาม จะสำรวจพบได้ยากในป่า ต้องอาศัยสำรวจตามบ้าน หรือชุมชนที่อยู่รอบอุทยาน
- 2) เนื่องจากดอกกล้วยไม้มีโครงสร้างที่ซับซ้อน บางชนิดมีขนาดเล็กมาก บางชนิดมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ทำให้ยากแก่การจำแนกชนิด ต้องอาศัยการสังเกตอย่างถี่ถ้วน
- 3) สภาพพื้นที่เป็นภูเขาสูงชันสลับกับหุบเขา ก่อให้เกิดความยากลำบากในการเข้าถึงและสำรวจได้ทั่ว
- 4) เนื่องจากระยะเวลาในการศึกษามีจำกัด ทำให้ไม่สามารถดำเนินการศึกษาได้ตลอดพื้นที่ จึงควรทำการศึกษาเพิ่มเติม โดยเฉพาะด้านสถานภาพ และจำนวนประชากร เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการการอนุรักษ์กล้วยไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติต่อไป